

Monumentnummer*: 531664

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijkmonument
Inschrijving register* 19 december 2014
Kadaster deel/nr 82871/97

*Woonplaats** Culemborg
*Gemeente** Culemborg
*Provincie** Gelderland

Locatiennaam Culemborg
Locatieomschrijving Fort Everdingen

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Culemborg	L			448
Culemborg	L			376
Culemborg	L			449
Culemborg	L			447

*Omschrijving***

Cluster 501.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

INUNDATIESLUIS MET SCHOTBALKKERING, BEER EN LOOPBRUG bij Fort Everdingen als essentieel onderdeel van het inundatiesysteem van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Het verdedigingssysteem van de Nieuwe Hollandse Waterlinie was in de eerste plaats gebaseerd op het gecontroleerd onder water zetten van (grote) terreinoppervlakken. Gecontroleerde inundatie vergde een ingenieus systeem van waterwerken, zoals sluisen, stuwen en kanalen, waarmee het noodzakelijke peil snel en binnen nauwe grenzen gesteld en gehandhaafd kon worden. Er werden vele verschillende typen sluisen toegepast, afhankelijk van de plaats waar ze in het systeem functioneerden. Soms werden reeds bestaande scheepvaart-, uitwaterings- of keersluisen gebruikt, maar ook zijn er vele nieuwe gebouwd of bestaande (sterk) aangepast. Tot de laatste categorie behoren de inundatiesluisen bij Fort Everdingen. Het gaat

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

hierbij om drie in serie geplaatste exemplaren, waarvan de middelste, met beer, in feite deel uitmaakt van de Zuidelijke Lekdijk. Via deze sluis kon bij hoge waterstand water uit de Lek worden ingelaten voor de inundatie van het voorgelegen terrein. Belangrijk was ook de functie als keersluis, waarmee het zuidelijk en westelijk deel van de natte gracht rond het fort op peil werd gehouden. De brug aan de oostzijde van de beer is relatief recent afgesloten door middel van ijzerwerk dat voor de bescherming geen belang heeft.

Omschrijving

De INUNDATIESLUIJ MET SCHOTBALKKERING (ca. 1875) in de Zuidelijke Lekdijk bij Fort Everdingen, is een deels met cement bestreken, bakstenen en natuurstenen sluis met vier hoofden en drie doorlaten, die bovenin boogvormig zijn gesloten. In de doorlaten zijn schotbalken aangebracht; de totale afstand tussen de beide buitenste hoofden bedraagt circa 10 m. Boven de doorlaten zijn windwerken aangebracht, die (thans) door plaatijzer onzichtbaar zijn. Oostelijk naast de sluis ligt een zogenoemde BEER: een van het waterwerk deel uitmakende, gemetselde waterkering met een scherpe 'ezelsrug'. De rug diende om in geval van belegering het lopen over de kering onmogelijk te maken, dan wel sterk te bemoeilijken; de lengte van de beer bedraagt circa 15 m. Aan weerszijden sluit het totale waterwerk door middel van aflopende en iets uitstaande, gecementeerde, gemetselde vleugelmuren aan op de Lekdijk. Over de sluis en de beer een grotendeels profielijzeren LOOPBRUG, die door een siersmeedijzeren hekwerk is afgesloten; de brug kon in geval van acute nood worden verwijderd.

Waardering

INUNDATIESLUIJ MET SCHOTBALKKERING, BEER EN LOOPBRUG is van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar is versterkt en verbeterd.

* Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van een aan de militair-strategische bouwkunde gerelateerde bebouwing, die gebaseerd is op het systeem van inundatie en accesverdediging (19de eeuw).

Het betreft hier een aan de militair-strategische bouwkunde gerelateerde uiting van historische waterbouwkunde, namelijk een inundatiesluis / keersluis met beer en loopbrug, van omstreeks 1875, die tezamen deel uitmaakten van de zuidelijke winterdijk van de Lek.

* Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex en als onderdeel van een drietal inundatiesluizen.

* Het onderdeel is representatief (karakteristiek) omdat het in samenhang met twee andere sluizen het principe van de werking van het inundatiesysteem kan laten zien.

* Het onderdeel is redelijk gaaf bewaard omdat hoofdvorm, bouwkundige detaillering en verschillende onderdelen herkenbaar zijn gebleven, waaronder schotbalken.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Fort, vesting en -onderdelen

Functie

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument